

reperio jam et alteram ejusdem partem, donum profecto gratissimum, pro quo Vobis, Viri meritissimi! immortales retribuo grates, tum quod honore hoc me condecorare voluistis, tum quod arduum non minus quam utile opus perfecistis, quod mihi in Flora Hungariae, latine edenda, spectatis nominibus trivialibus hungaricis, in quibus colligendis operam quidem, sed minus feliciter hucusque posui, tuto ut duces sequi licebit. Exemplar Illustrissimo Comiti Waldstein destinatum, eidemque jam submissum idem etiam gratissimo animo accipiet.

Non possum non occasione hac Vobis Mentem meam aperire super modo, quo quisque ad perfectionem Florae Hungaricae conferre Tibique notitiam plantarum facile comparare posset: siquem nempe observaveritis, cui praeclari Vestri conatus animum et desiderium plantas noscendi indiderant, id consilii eidem detis velim, ut quascunque plantas in flore constitutas colligat, plura earum specimina methodo inter chartam exsiccet, et horum aliqua numeris et loco natali (sine nominis additione) signata mihi submittat, alia iisdem sub numeris sibi retineat: ita nomina systematica singularum eidem perscribere potero et libenti animo perscribam. Vale.

(Eredetiről.)

Közli: KIMNACH ÖDÖN.

CSENGERY ANTAL — SALAMON FERENCZHEZ.

Édes barátom! Igen kérem, hogy bírálatában, melyet a »Nép könyvéről« ír, legyen szíves kiterjeszkedni a Pesti Napló bírálatára. Sok ostobaságot olvastam már azon uraktól, de ostobábbat alig, mint az érintett bírálat.

A Napló bírálója zavarban van, mellyiknek adja az elsőséget a mi könyvünk és Friebeiszé közt. Természetesen, mivel kiindulási pontja nem kritikushoz méltó. A mi könyvünk aesthetikai érzéssel és fölfogással van szerkesztve; nem adunk helyet semmi olly dolgozatnak, bármennyire tele legyen »erkölcsi« maggal — mint a Napló mondja — ha aesthetikai szempontból is nem üti meg a mértéket. E vezérelvet programunkban is kimondtuk, ha nem fejtettük is ki: t. i. hogy »a mi szép, semmit sem vesz becséből, ha egyetemivé, népszerűvé igyekszünk tenni«; kimondtuk: hogy »nem az együgyűben keressük az egyszerűt.« Sokat lehetne e tárgyról írni fejtegetőleg. A magyar népnek a »szép«, a »csinosság«, »tisztaság« iránt nincs valami kiváló előszeretete, a mit háza, udvara is eléggé tanúsít. Ugy hisszük, hogy ezen érzést előmozdítani szintén a népnöveléshez tartozik. S az aesthetikai érzés kimívelése a külföldi jelesb kritikuskok nézete szerint is szorosabb egybefüggésben van az erkölcsiséggel, mint a Pesti Napló hiszi és tudja. Azért, hogy a mi blazirt természetünkre valami nehezebben hat, ne higye, hogy a nép egészséges, de eddig elhanyagolt érzékeire ne hasson. A »szép«-nek érzése nem kiváltságul van adva néhány kegyeltnek, mint a Napló hiszi; legalább is olly mértékben megvan az az emberben, a legtöbb bölcselő szerint, mint a jó iránti fogékonyság. Miért ne igyekeznők azt, mint ezt,

tovább fejteni, mivelni? Ne higgye tehát a Napló, hogy egy népkönyv szerkesztésében az járt el legjobban, a ki csupán a »vallásos« és »erkölcsi« szempontokra ügyelt. *Ez inkább egy candidatushoz illő nézet, mint aethetikushoz.* Miért ne törekedjünk a népnövelésben is több oldalúságra? Hogy pedig a Napló minden aethetikai iránynak hadat izen a szépirodalomban: megtetszik számos észrevételből. Így p. o. írja, hogy a »Kutyakaparó«, miután »*tisztán szépirodalmi darab*«: inkább számolhat (mond: számíthat) tetszésre városi teremben, mint künn a mezőn.« Nem fontolja meg a Napló, mennyi képtelent mondott ez egy pár szóban. Ez által számos jeles népdal fölött eltörte a pálczát, melly a csárdákról énekel, minden erkölcsi tartalom nélkül. S miért tetszik mégis a népnek? Mivel szép. Másik kifogása ellene a Naplónak: hogy »minek énekeljük meg a csárdát a csárda lakosának?« Felelet: hogy az őt környező dolgok költőibb felfogására emeljük. A tájkölteményt azon szellem és érzés teszi épen költői művé, melly fölötte előmlik. E szellem és érzés az, melly lélekemelő, míveltető hatással van. Valóban csodálatos, hogy van kritikus, és pedig nagy hangon, többször leczkézettető modorban író kritikus, ki aethetikai tanulmányokat írt, s a kinek mégis ily elemi dolgokat kell magyarázni. S még különösebb, a mint indokolja fennebbi állítását: t. i. hogy az olvasóra »nem bír ingerrel oly mű, melyben azon környezettel találkozik, mely őt életében úgy is környezi s előtte mintegy mindennapi.« Kevésbé érdekel, úgymond, az ismeretes.« Mintha csak egy francia regény-bámulót látnánk, ki a különösben találja az érdeket, a csodásban a regényest, s neveti az amolylan Boz- és Thackeray-féle prózai ficzkókat, kik a mindennapi élet festésével akarnak hatni. »Kevésbé érdekel az ismeretes: tehát magyar költők, ezentúl mágnásainknak irjatok a csárdákról, s a népkönyveket salon-versekkel áraszátok el. Jól teszitek, ha még távolabb országokba mentek tárgyat keresni is, mert az még kevésbé ismeretes, tehát még több érdekel bir. S e tanácsot olly lap adja nektek, melly csak nem rég Kóvér egyik színművében azt rosszalta, hogy miért jár külföldön.

Mellőzöm a részleteket. Hogy az én cikkemet a Friebeisz könyvében nem találja népszerűnek, míg a Keményét, s az enyémmel párhuzamban Érkövyét s Barassayét annak találja: mindezek hiábavalóságok, miket szükségtelen említeni. Legfeltűnőbb, hogy Gyulai Pál elbeszélését népkönyvbe is beillőnek tartja, ámbár (tehát ez hiány) nagy aethetikai becsse van. Arany költeményéről pedig azt hiszi, hogy olly gyöngéd, hogy kevesen fogják izlelhetni. Mintha a népnek nem volna érzeke arra, a mi gyöngéd, különösen olly versben, minek alapja az anyai szeretet.

Ismétlem, szeretném, ha a fentebb érintett képtelenségekből egyet-mást kiemelne és megróna. Ideje kimutatnunk — s erre nemsokára magam is közremunkálok — hogy mi ok nélkül bitorolják egy némelly urak a műbírói tekintélyt emésztetlen nézeteikkel. Ideje lerántani az álarczot azon urak működéséről, kik oly nevetségesen dicsérnek minden középszerűt, s fősőségi érzettel lenéznek mindent, a mi e középszerűségben felülemelkedik; ideje a közönséget megismertetni azon eljárással,

melly dictatori szerepet igényel magának, s elég szemtelen magát dicsérni más téren, mint a Napló bírálója a Múzeumban.

Egyébiránt, ha elolvasta, tépje szét, dobja el e sorokat.
Isten áldja

barátja
Csengery

Kívül: Salamon úrnak barátilag, *Helyben.*

Bulyovszky urat kérem, szíveskedjék kézbesíteni.

Jegyzet. Csengery ezt a levelet — hihetőleg — 1856-ben írta, a »Magyar Nép Könyve« új folyama I. füzetének megjelenése után. — Salamon bírálata a »Budapesti Hírlap«-ban jelent meg. *Másoló.*

ARANY JÁNOS — SALAMON FERENCZHEZ.

I.

Nagy—Kőrös, máj. 20. 1856.

Barátom Chalamóns!

Adom tudodra ezen levelem rendében, hogy én pénteken, azaz f. hó 23-án a reggeli vonattal Pestre rándulni s hozzád szállani akarok, tehát valahogy el ne kóringyálj, — hanem láss engemet oly szivességgel mint én látnálak téged, ha Kőrösre jönél. Hogy pedig nem kocsmába szálllok, azt nem fősvénységéből teszem, hanem:

1-ör mert irtódzom a korcsmai népes magánytól —

2-or mert pesti barátaimat, kik közé téged is számítani szerencsés vagyok, ily brutaliter megsérteni nem akarom. És pedig — hogy ezt is megmondjam — gazdai patientiádat úgy készítsd, hogy én azt 2 vagy 3 napig igénybe veszem. Addig is

Isten veled

barátod jelenben
és Collegád a multban:
A. János.

Kívül: Tek. Salamon Ferencz urnak, a »Budapesti Hírlap« érd. tárca-írójának tisztelettel. Pest Üllői ut. 2. szám. 1-ső emelet.

II.

Kőrös, majus 2. 1857.

Salamonio mio!

Kértél, édes barátom, hogy Zrinyi utánzásait, a mennyiben Tassót, Ariostót, vagy Virgilt követte, mutassam ki. E tárgy huzamosb tanúlatra volna méltó, s jókora essay-t írhatna róla, kinek ideje s kedve lenne. Útasítalak, hogy Toldi »leczkéit« s a mit ezekben Zrinyiről mond, ne hagyj megolvasatlan. Én röviden jegyzem ide azon nyomokat, melyek figyelmem el nem kerülték.

Mindjárt az *első* ének 1. 2. verse az *Aeneis* kezdetét juttatja eszünkbe: Ille ego, qui quondam stb. »Én a ki az előtt, . . .« csak-hogy *Virgil* pásztóri verseire, s Georgiconára, Zrinyi pedig szerelmi költeményeire emlékszik.